

Maaria Wirkkalan ABC

Aika/hetki

Maaria Wirkkalan taide on usein hetkellistä ja esillä vain tietyn ajan, muutaman minuutin tai muutaman viikon.

Liikkuvat kuvat-teoksen oli tarkoitus valmistua syntymäpäivälahjaksi taitelijan isälle Tapio Wirkkalalle, mutta isän menehdyttyä äkillisesti siitä tuli muistoteos. Teos oli kertaluontoinen tapahtuma Piperin puiston lammella Suomenlinnassa vuonna 1985 elokuisena maanantaina klo 21.30. Pimeän laskeuduttua kutsuvieraat saivat seurata taianomaista tapahtumasarjaa: veden pintaa liukui yksinäinen tuoli, saaret vaihtoivat paikkaa, paperiveneet lipuivat vedessä, koettiin sumua ja sadepisaroiita, yöhön lehahti 200 valkoista perhosta joukossaan yksi satunnainen suruvaippa ja lopuksi vedestä nousivat lasiset tikkaat. Vain yksi valokuva jäi dokumentiksi tuosta hetkestä. Suuri valokuva tapahtumasta on esillä näyttelyssä.

Ars Fennica

Saksalainen kuraattori René Block valitsi Maaria Wirkkalan ensimmäiseksi Ars Fennica -palkinnon saajaksi vuonna 1991. Palkintoon kuului neljän näyttelyn sarja (joista vain kolme toteutui). Hetkien arkisto, Lähtö/Kohta -näyttelyt käänisivät katseen museoihin ja tapoihin, joilla museot ovat olemassa ja määrittelevät tietoa.

Biennaalit

Maaria Wirkkala on osallistunut Venetsian ja Istanbulin suuriin taidebiennaaleihin useita kertoja. Venetsian biennaalissa hän oli mukana vuosina 1995, 2001 ja 2007.

Enkeli-tapetti

Lapsena Maaria Wirkkalalla oli tapana piirrellä saman pöydän ääressä, jonka toisessa päässä isä Tapio Wirkkala ja äiti Rut Bryk suunnittelivat omia töitään. Maarian 4-vuotiaana piirtämästä enkelistä painettiin tapetti, joka on edelleen tuotannossa. Enkelistä on tehty Japanissa myös kangaskuosi.

Hiili/poltettu puu

Taiteilija on toteuttanut useita kertoja teoksen *Dream Screen* puhaltamalla kivihiilipölyä suoraan seinäpintaan. *Särkyvää – Fragile* -teoksen puulaatikot taiteilija on itse polttanut liekkipolttimella saaden laatikoiden pintaan tumman, hiiltyneen patinan.

Helmenkalastajan tuoli /tuoli

Maaria Wirkkala osallistui ensimmäisen kerran Venetsian biennaaliin 1995. Hänen teoksensa *Tirami su (Confession Dialogue)* oli Bandiera e Moron aukiolla ja leikitteli kielen merkityksellä ja sanoilla. Taiteilija kiinnitti talojen ulkoseiniin kullattuja helmenpunojien tuoleja. Teokseen liittyi Maarian lapsuudenaikainen muisto Venetsiasta: naisia istumassa talojensa edustalla kuorimassa perunoita tai seurustelemassa. Yksi kullattu tuoli oli samana vuonna Istanbulin sisterniläisluostarin kellarissa osana teosta *Unaccompanied luggage – tunnistamaton laukku*.

Kivet

Maaria Wirkkalan teoksissa on kiviä, materiaalia, joka viittaa toisaalta pysyvään ja samalla liikkeeseen. ”Minua alkoi kiehtoa nämä sanat: kivijalkoja, katukiviä, silta-arkkuja. Siinä on kulkeminen, siinä kohtaa on maailma. Siinä on asento. Näiden kivien yli on niin moni kulkenut. Ja kivissä on muutenkin muisti. Mutta nämä ovat myös arkipäivää.” Teoksessa *Jano* katukiveen on yhdistetty vettä sisältävät lasitikkaat ja nostamista helpottavat kuormaliinat. Teoksessa *Vakain* aikein lähes 2000 kiloa painava kivi näyttää leijuvan kullatun lattian yläpuolella.

Kulta

Lukuisissa Maaria Wirkkalan teoksissa on kultaa. Kulta on aina liitetty vaurauteen ja ylellisyyteen. Wirkkalan teoksessa *Vakain* aikein lattiaankut on kullattu ja hän laittaa meidät kävelemään kultaisen lattian päälle. Venetsialainen tuoli on kullattu ja sandolo-veneeseen airo on hipaissut kultaa.

Lasi

Hauras materiaali, lasi, on toistunut useissa Maaria Wirkkalan teoksissa: lasitikkaissa, lasikeinuissa, lasiastioissa ja jopa auton tuulilasit, kuten teoksessa *Näennäinen, Illusoire - As If (3)*. Lasin hauraus toimii metafora elämän epävarmuudelle ja hauraudelle.

Perhonen

Maaria Wirkkalan äidinisä Felix Bryk (1882–1957) oli Wienissä syntynyt kirjailija, taidemaalari ja hyönteistutkija, joka tutki erityisesti perhosia. Maarian äidin Rut Brykin vuonna 1958 suunnittelemassa *Apollo*-tapetissa on perhosaihe. Tapetti on edelleen tuotannossa. Perhoset lentelevät usein myös Maaria Wirkkalan teoksissa.

Vuonna 1985 Maaria isälleen Tapio Wirkkalalle syntymäpäivälahjaksi tilateoksen *Liikkuvat kuvat*. Teoksessa oli 200 valkoista perhosta ja (vahingossa) yksi suruvaippa. Tapio Wirkkala menehtyi muutama viikko ennen syntymäpäiväänsä ja teos muuttui muistoteokseksi.

Monissa kulttuureissa esiintyy ajatus sielun ja perhosen yhteydestä. Kreikkalaisessa mytologiassa Psykhe-jumalatar kuvattiin usein perhosena. Meksikossa perhosen symboliikkaa liitetään voimakkaasti kuolleiden päivän (Día de los Muertos) juhlaan. Uskotaan, että perhoset edustavat kuolleiden sieluja, jotka tulevat vierailemaan elävien luona.

Unien tulkinnassa perhonen usein edustaa muodonmuutosta, keveyttä, vapautta ja henkistä kasvua. Perhonen voi myös viitata kauneuteen, iloon ja keveyteen.

Taidepostikortit

Postikortit renessanssiajan maalauksista ovat olleet mukana useissa Maarian teoksissa. Näitä ovat esimerkiksi *Piero della Francescan* kaksoismuotokuva Urbinon herttuaparista ja taustan yksityiskohta *Domenico Ghirlandaion* maalauksesta, joka kuvaa Marian ja Elisabethin kohtaamista. Wirkkalan mukaan postikortti on kevyin tapa jakaa taidetta. Vanhemmat lähettivät Maarialle usein taidepostikortteja ollessaan Venetsiassa. Taidekortit liittyvät taiteen historiaan ja henkilökohtaisiin muistoihin.

Ready-made

Maaria Wirkkala hyödyntää teoksissaan valmiita, olemassa olevia esineitä. Näitä ovat esimerkiksi ase, erilaiset maljat ja astiat, kirjat sekä pienet muovieläimet. Maaria Wirkkalaa on kutsuttu esineiden runoilijaksi. Hänen esinerunoutensa syntyy esineiden välisistä suhteista ja tilanteista, joissa ne esitetään. Hän kertoo esineillä asioita, joita on vaikea sanoittaa.

Runous

Suomalaisista runoilijoista Eeva-Liisa Manner ja Mirikka Rekola ovat Maaria Wirkkalalle tärkeitä. Toisaalta Maaria Wirkkalan taidetta on verrattu runouteen. Hänen teoksiaan on luonnehdittu runoiksi, jotka rakentuvat tilaan. Ne muodostavat unenomaisen maailman ja runollisen tilan, jossa materiaalina ovat sanat, paikat, esineet, ympäröivä todellisuus sekä valo ja aika. Teokset syntyvät esineiden välisistä suhteista sekä tilanteista, joissa ne tuodaan ilmi. ”Teen työtä siitä, mitä näen ja siitä, mitä en halua nähdä”, taiteilija toteaa.

Talot

Yksi Maaria Wirkkalan käyttämiä arkkityyppisiä muotoja ja aiheita on talo. Näyttelyssä on mukana yksi varhaisimmista Maarian talosta, vuonna 1958 valmistunut taloaiheinen keramiikkalaatta.

Galleria Sculptorissa oli vuonna 1986 esillä Liitutalo. Taiteilija oli piirtänyt ruutupaperille gallerian pohjapiirroksen, johon asettuivat eteinen, kirjasto, ullakko ja kellari. Yksi hänen suurimpia teoksiaan on Japanissa sijaitseva Keinujen talo. Kolmelle sisarelle kuuluva talo oli vaurioitunut vuoden 2007 maanjäristyksessä, Maaria Wirkkala muutti talon kokonaistaideteokseksi ja kultasi onnettomuuden jättämät jäljet talon seinissä.

Teos Seitsemäs huone on esillä museon veistospuutarhassa. Hämärässä museon ulkoseinään heijastuu talon varjo, seitsemäs huone.

Talo on paitsi suoja ja asuinsija, myös ihmisen itsensä vertauskuva. Syvyyspsykologiassa talo on keskeinen unisymboli: mitä tapahtuu talossa, tapahtuu ihmisessä itsessään. Se on ihmisen ja ihmisyyden vertauskuva Maaria Wirkkalle ”Talo on olemisen paikka (missä voin ilmaista itseäni).”

Maaria Wirkkalan teosten yhteydessä on puhuttu ranskalaisfilosofi Gaston Bachelard'n ”Tilan poetiikasta”, joka käsittelee taloon ja kotiin liittyviä runollisia mielikuvia. Talo on olemassaolon alkukoti ja minuuden muotoutumisen, salaisuuksien ja unelmien syntykehto.

Tikapuut

Maaria Wirkkalan taiteessa lasiset tikapuut (myös särkyneet tikapuut) ovat usein osana teosta. ”Ne ovat seuranneet minua varjon lailla”, taiteilija on sanonut. Lasinen tikaspuu on kuitenkin paradoksi. Sen askelma ei kestä maallista painoa. Runoilija Mirikka Rekola kirjoitti Maaria Wirkkalan teoksen innoittamana, että vain henkäys ja hengenkevyt katse voivat nousta noita lasisia puolia pitkin.

Lasitikkaat ovat yksi Maaria Wirkkalan varhaisimpia, ja samalla tunnistettavimpia elementtejä. Maaria Wirkkalan taiteessa lasitikkaat ovat nousseet punaisesta hiekasta, hiilikasasta tai vanhan luostarikirkon tiilikatoltakuin yhdistäen taivaan ja maan, ruumiin ja hengen.

Kristillisessä symboliikassa tikapuut ovat taivaan ja maan yhteyden vertauskuva. Jaakobin unessa enkelit kulkivat taivaaseen ulottuvia tikapuita pitkin ylös ja alas. Toisinaan tikapuilla kuvattu myös Kristuksen taivaaseen astumista ja profeetta Eliaan taivaaseen kulkua (jonka tavallisimmin on kerrottu tapahtuneen tulisilla vaunuilla). Hyveiden tikkaissa on seitsemän puolaa.

Tila/tilanne

”Lähtökohtani on asioiden tila. Tilanne. Tilanteella on ulottuvuus, jonka määrittelevät aika sekä henkilökohtaiset ja yleiset olosuhteet. Paikka ja nämä olosuhteet määrittävät lähestymiskulmani. Toisaalta on olemassa asioita, jotka ovat olemassa minusta huolimatta ja joihin en voi vaikuttaa.”

Tärkeät paikat

Maaria Wirkkalan elämässä ja taiteessa toistuvat tärkeät paikat: Venetsia, Pulmankijärvi Lapissa, pieni ranskalainen kylä vuorten kainalossa, Istanbul ja viime vuosina Japani. Näihin

henkilökohtaisesti tärkeisiin paikkoihin ja ympäristöihin hän on palannut työskentelemään useita kertoja sekä toteuttanut teoksiaan.

Valo, varjo

Maaria Wirkkalan taiteessa valo on keskeinen elementti – tai valon puute. Esimerkiksi teoksissa *Depending on 5*, *Veden varassa* tai *Ase, So What?* seinälle muodostunut varjo on tärkeä osa teosta.

Vesi

Maarian tärkeimmissä, rakkaissa paikoissa vedellä on suuri merkitys: Pulmankijärven kirkas vesistö Lapissa ja Venetsian kanaalit. Myös monissa taitelijan teoksissa vesielementti on mukana: vedellä täytetyt lasit tai maljat, veden heijastus, tippuvan vesipisaran ääni. Maarian tärkeimpiä teoksia on (tällä hetkellä Istanbulissa esillä oleva) *Vietato lo sparco – Landing prohibited* vuodelta 2007. Siinä vettä symboloi lasimurska, jonka päälle on asetettu punaiseksi värjättyllä vedellä täytetty hiljalleen keinuva vene.

Visuaalinen sanasto

Maaria Wirkkalalla on oma visuaalinen sanastonsa, jossa toistuvat tietyt esineet: lasitikkaat, kullattu helmenpunojan tuoli ja perhoset.

Yhteys, connection

Maaria Wirkkala käsittelee teoksissaan kysymystä, kuinka muodostaa yhteys, kuinka liikkua välimatkat – kulttuurilliset, uskonnolliset, henkilökohtaiset, jotta voisimme tulla toimeen. Näyttelyssä oleva *Found a Mental Connection 2* käsittelee vaikeutta löytää yhteisymmärrys.

Maaria Wirkkala on sanonut, että yhteyden saavuttaminen ihmisten välillä on harvinaista ja täydellistä kommunikaatiota voimme vain tavoitella.

Ympäristöteokset

Maaria Wirkkala on toteuttanut useita ympäristöteoksia Suomen lisäksi mm. Japaniin. Taiteilija ottaa teoksissaan huomioon alueen historian, asukkaat ja elinolosuhteet.

Maaria Wirkkalan ABC:n on koonnut Sara Hildénin taidemuseon museolehtori Elina Laurikainen.